

Sokol a novinář

Osudy bílého emigranta Konstantina Belgovského

ANNA CHLEBINA

Přísně střeženým tajemstvím zůstávají v současném Rusku dokumenty k poválečným únosům cizích státních příslušníků sovětskými orgány. Na Ukrajině je tomu jinak. V důsledku probíhající dekomunizace získali badatelé přístup k materiálům z bývalého archivu KGB Ukrajinské sovětské socialistické republiky (USSR). Dnes ho spravuje Resortní státní archiv Bezpečnostní služby Ukrajiny. Jsou v něm uloženy i vyšetřovací spisy Správy kontrarozvědky Smerš¹ Střední skupiny vojsk Svazu sovětských socialistických republik (SSSR). Mezi nimi i spis československého občana, novináře a bývalého ruského emigranta Konstantina Belgovského.

O tom, že domů z ústředny Smerš v Dělostřelecké ulici v Praze se předvolaní ruští emigranti vraceli jen vzácně, Konstantin Belgovský věděl. Jejich zatýkání probíhalo už celý měsíc. Proto zůstává záhadou, proč se v červnu 1945 pohovoru se sovětským důstojníkem nevyhнул. Byl relativně bez závazků: rozvedený, bez dětí a rodičů, o které by se musel starat, tedy dosti volný na to, aby mohl před sovětskou policejí zvůlí utéct. Možná až příliš spoléhal na své československé státní občanství, jehož nabytí předcházela dlouhá a trnitá cesta emigranta.

Konstantin Belgovský se narodil 2. července 1895 v rodině očního lékaře Pavla Konstantinoviče Belgovského. Rodina bydlela v klidné zelené ulici Mykilsko-Botanična² v centru Kyjeva, v bývalé „latinské čtvrti“ nedaleko univerzity a botanické zahrady. V okolí bydleli větší

nou univerzitní profesori. Jeden ze sousedních domů patřil historikovi a politikovi, pozdějšímu předsedovi Centrální rady (fakticky prvnímu prezidentovi Ukrajiny) Mychajlu Hruševskému (1866–1934).

Kousek to měl Konstantin i do školy, slavného Prvního kyjevského gymnázia, které bylo od roku 1911 přejmenováno na Císařské alexandrovské gymnázium.³ Mezi jinými ho absolvovali i budoucí klasikové ruské literatury Konstantin Paustovský a Michail Bulgakov. Není bez zajímavosti, že místní legendární učitel řečtiny a latiny Alexej Osipovič (Alois) Pospíšil byl rodákem z Bojiště u Kutné Hory a patřil k velké komunitě kyjevských Čechů.

Belgovský maturoval v roce 1914, tentýž rok nastoupil na Právnickou fakultu Kyjevské univerzity sv. Vladimíra a souběžně zahájil kariéru novináře⁴ v populárním deníku *Kijevljanin*

Portrét Konstantina Belgovského na žádosti o vystavení pasu, 1927 Foto: NA

- 1 Zkratka názvu „Smerš špionam“ (Smrt špionům). Šlo o zvláštní jednotky sovětské vojenské kontrarozvědky. Střední skupina vojsk bylo operativně strategické uskupení Rudé (od roku 1946 Sovětské) armády, jehož velitelství bylo v letech 1945–1955 ve Vídni a základna v Badenu u Vídně.
- 2 NA, f. Policejní ředitelství Praha II - všeobecná spisovna - 1941–1951 (dále jen PŘ 1941–1951), k. 396, sign. B 1097/42 Belgovskij Konstantin, Žádost o průkaz totožnosti pro ruské uprchlíky z 12. 2. 1930, l. 9.
- 3 Dnes „Žlutá budova“ Kyjevské univerzity, současná adresa bulvár Ševčenka č. 14.

Stejně jako dnes, ani před sto lety nebyla jednoznačná odpověď na otázku, zda může být každý, kdo pochází z Ukrajiny, považován za Ukrajince. Belgovský vyrůstal v prostředí, kde se většinou mluvilo rusky. Podle sčítání lidu z roku 1919 se jen 24 % Kyjevanů označilo za Ukrajince. V deníku známého mineraloga Vladimira Vernadského, který byl zástupcem ministra školství v ruské prozatímní vládě, se zachovala poznámka o setkání s Konstantinem Belgovským. Z ní vyplývá, že Belgovský byl socialistou-revolucionářem. Stál o obnovení Velkého Ruska a současně tvrdil, že se považuje za Ukrajince a hájí tímto způsobem zájmy svého národa.

Zdroj: VERNADSKIJ, Vladimír I.: *Dněvník (oktjabr 1917 – janvar 1920)*. Naukova dumka, Kijev 1994, s. 71.

(Kyjevan), který byl obecně považován za nejvlivnější list „Jihozápadního kraje“⁵, nej kvalitnější list vydávaný mimo Sankt-Petěrburg a jedny z mála novin, které pravidelně četl car Mikuláš II. Nelze proto vyloučit, že ruský samovládce četl u snídaně i drobné reportáže Belgovského o *místním životě a o slovanských otázkách*, jak je později o mnoho let později při výslechu charakterizoval jejich autor.⁶

Právě „slovanské otázky“ přivedly Konstantina Belgovského do redakce *Čechoslovanu*, týdeníku, který vydával od roku 1911 v Kyjevě volyňský Čech Věnceslav Švihovský. Jeho Slovanské nakladatelství se nacházelo na adrese Vladimírská č. 30, vedle hotelu Praha, vlastněného Čechem Václavem Vondrákem. Právě v tomto hotelu se po vypuknutí první světové války usídlil Český komitét, který řídil nábor dobrovolníků do České družiny, jednotky dobrovolníků složené z Čechů žijících v Rusku a později též z válečných zajatců. Dne 7. ledna 1919 bylo z České

družiny vytvořeno Československé vojsko na Rusi, které již bylo součástí Československé armády. Švihovský velmi aktivně podporoval tuto akci nejen publikacemi v *Čechoslovanu*, ale i osobně, kdy agitoval mezi krajany na Volyni.⁷

Pro Konstantina Belgovského bylo bouřlivé období první světové války zároveň obdobím šťastným. Při sledování „slovanské otázky“ potkal svou budoucí ženu Helenu Chodorovičovou (1895–?)⁸. Její otec, generál Nikolaj Alexandrovič Chodorovič (1857–1936), byl v roce 1915 jmenován zástupcem velitele štábu Kyjevského vojenského okruhu, v roce 1916 jeho velitelem a pod jeho vedením se formovala i Česká družina.

Po únorové revoluci roku 1917, za prozatímní vlády, byl Chodorovič z armády propuštěn. Dne 1. března 1918 do města vstoupily německé jednotky podporující vládu Pavla Skoropadského – Centrální radu.⁹ Československý sbor byl nucen opustit Kyjev, ale generál Chodorovič s rodinou zůstal. Na

Helena Belgovská, 1927

Foto: NA

konci roku 1918 se u Kyjeva shromáždila tzv. „armáda Muravjova“, bolševické jednotky složené asi ze sedmi tisíc vojáků, jež měly za podpory děl, obrněných vozidel a obrněných vlaků, jak bylo uvedeno v příkazu velitele pplk. Michaila Artémjeviče Muravjova (1880–1918), *nemilosrdně ničit v Kyjevě všechny důstojníky, junkery, hajdamaky¹⁰, anarchisty a nepřátele revoluce*.¹¹ Dne 23. ledna 1918 bolševici zaútočili na ukrajinské hlavní město a během dvou týdnů své krátké vlády ho doslova zaplavili krví. Počet obětí se odhaduje na tři tisíce osob, z nichž třetinu tvořili armádní důstojníci.

- 4 *Resortní státní archiv Bezpečnostní služby Ukrajiny* (Haluzevyj deržavnyj archiv Služby bezpeky Ukrajiny, dále jen HDA SBU), f. 6, spis 38285, Protokol výslechu K. Belgovského z 23. 6. 1945, l. 10. Cizojazyčné pasáže v článku přeložila autorka.
- 5 Název pro území dnešní Pravobřežní Ukrajiny v Ruském impériu.
- 6 *HDA SBU*, f. 6, spis 38285, Protokol výslechu K. Belgovského z 20. 7. 1945, l. 19.
- 7 MURATOV, Alexandr – MURATOVA, Dina: *Sudby Čechov v Rossii, XX věk. Puť iz Kijeva do Vladivostoka*. Ruskaja tradicija, Praha 2012, s. 25–27.
- 8 NA, f. PŘ 1931–1940, k. 4600, sign. B 1056/5 Belgovská Helena, Průkaz totožnosti č. 935 z 3. 3. 1930, l. 21.
- 9 Revoluční parlament Ukrajiny, který řídil ukrajinské národní hnutí. Zasedal od 17. 3. 1917 do 29. 4. 1918.
- 10 Původně členové ozbrojených jednotek ukrajinského národního osvobozeneckého hnutí v 18. století na území Pravobřežní Ukrajiny pod polskou nadvládou. V letech 1917–1922 bolševici tímto slovem nazývali vojáky jednotek, kteří proti nim bojovali za vytvoření nezávislého ukrajinského státu.
- 11 ANDREJEV, Alexandr R.: *Simon Petljura: „Ja rodilsja v Poltave i ja verju v ukrainskuju gosudarstvennost...“* – viz <https://history.wikireading.ru/292890> (citováno k 6. 11. 2019).

V této napjaté situaci, tentokrát za vlády Direktorია¹², vedl Nikolaj Chodorovič 22. prosince 1918 svou dceru Helenu k oltáři. Její sňatek s Konstantinem Belgovským byl uzavřen v pravoslavném kostele sv. Michaila při Alexandrovské nemocnici. Brzy poté novomanželé odjeli nikoliv na svatební cestu, ale do emigrace. První zastávkou na jejich dlouhém putování se stala Oděsa. Celé oblasti se tehdy říkalo Jih Ruska a její největší města sloužila jako základna pro ruskou Bílou armádu. Generál Chodorovič nastoupil do dispozice vrchního velitele Ozbrojených sil Jižního Ruska generála Antona Děnikina (1872–1947).

Na jihu Konstantin začal studovat Právnickou fakultu Oděské univerzity a současně editovat antibolševické noviny *Syn Otěčestva* (Syn vlasti) – v této oblasti všechen tisk podléhal vojenské cenzuře *Děnikinovy armády*. *Protisovětské články jsem v té době nepsal*, zaznamenal o 25 let později Belgovského slova protokol z výsledku u Smerš –, *psal jsem obrazy z oděského života, reportáže a podobné*.¹³

Další obrat na frontě a definitivní porážka Bílé armády přinutily obě rodiny – Belgovských a Chodorovičových – vypravit se na delší cestu přes moře. *Ve strachu z represí ze strany sovětské vlády jsem v roce 1920 emigroval z Oděsy do zahraničí*, uvádí stručně protokol z výsledku Belgovského 29. července 1945.¹⁴ Helena Belgovská přijela do Československa spolu s manželem ze Sofie 27. března 1920. Rodina generála Chodoroviče – Nikolaj Alexandrovič, jeho žena Jelena Michajlovna a 17letý

Konstantin Belgovský (první zprava) ve společnosti ruských spisovatelů v Chomutově na návštěvě u Jelizavěty Kutlvašové (vedle Belgovského) Foto: RGALI (Ruský literární archiv)

syn Michail – strávili více než rok v chorvatském Dubrovniku. Do Prahy přesídlili v roce 1922 díky Ruské pomocné akci velkoryse organizované Československou republikou pro záchranu emigrantů z bývalého Ruského impéria. Generál Chodorovič dostával od státu pravidelnou finanční podporu a jeho syn Michail mohl pokračovat ve studiu technického směru (stal se inženýrem).

Konstantina Belgovského pozval do Prahy jeho dávný známý Evžen Jefimovský, bývalý redaktor *Hlasu Kyjeva*. Ten editoval v Praze ruský monarchistický list *Slavjanskaja zarja* (Slovanské svítání), ve kterém Belgovský získal místo korektora a sazeče. *List měl protisovětskou orientaci*, zapsal slova Belgovského do protokolu

vyšetřovatel o 25 let později.¹⁵ A byl velmi úspěšný. V posledních měsících své existence vycházel denně. Dne 15. července 1920 byl nicméně československými úřady jako monarchistický (a tedy protidemokratický) zakázán.¹⁶

Díky výborné reputaci Belgovský dlouho bez práce nezůstal. Po půlroce náhodných přivýdělků potkal Věnceslava Švihovského, který zrovna v té době organizoval novou tiskovou agenturu Russpress. Po krátké době ji pohltila nová státní tisková agentura Central European Press, zkráceně Centropress. Tato agentura byla vytvořena ministerstvem zahraničních věcí „pro šíření dobrého povědomí“ o Československu.¹⁷ Věnceslav Švihovský se stal jejím ředitelem, Kon-

12 Direktorium Ukrajinské lidové republiky byl nejvyšší orgán státní moci obnovené Ukrajinské lidové republiky, existoval od 14. 11. 1918 do 10. 11. 1920. Hlavou Direktorია byl po Volodymyru Vynnyčenkovi (1880–1951) od 11. 2. 1919 do 10. 11. 1920 Simon Petljura (1879–1926).

13 HDA SBU, f. 6, spis 38285, Protokol výsledku K. Belgovského z 23. 6. 1945, l. 10.

14 Tamtéž, Protokol výsledku K. Belgovského z 29. 7. 1945, l. 15.

15 Tamtéž.

16 Vydávání tisku v Československu za první republiky jednak podléhalo cenzuře, protože bylo upraveno rakouským tiskovým zákonem č. 6/1863 ř. z., který platil do roku 1950, jednak všechna nedemokratická periodika byla považována za ohrožující státní bezpečnost a jejich vydavatelé se nacházeli pod dohledem policie.

17 BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPOVÁ, Barbara: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Grada, Praha 2011, s. 176.

V Sokole působil Belgovský (dole, 2. zprava) v letech 1923–1939 i jako člen vedení Ruského sokolského svazu v zahraničí
Foto: Russkij sokolskij věstník

stantin Belgovský vedoucím jejího ruského oddělení.

Bez nadsázky lze říci, že většina zpráv o dění v Sovětském svazu v československém meziválečném tisku procházela rukama Konstantina Belgovského. *Moje práce v Centropressu spočívala v tom, že jsem sestavoval bulletin o Československu v ruštině, také jsem vytvářel výpisky ze zpráv o Sovětském svazu pro československý tisk, ve kterých, kromě realistické presentace faktů, jsem přidával protisovětské tlumočení politiky [komunistické] strany a sovětské vlády v oblasti každodenního života, kolektivizace a organizace sovětského systému hospodaření.*¹⁸ Ve své odpovědi na otázku vyšetřovatele – *Proč jste se zabýval šířením propagandy antisovětského obsahu a pomlouval Sovětský svaz v zahraničním tisku? –* Belgovský uznává ideologickou prohru: *Pomlouváním Sovětského svazu jsem se zabýval proto, že jsem úplně nepochopil význam života v Sovětském svazu. Zdálo se mi, že se hroutí ruská*

*státnost, že ekonomika a politika sovětské moci jdou nesprávnou cestou, následně jsem si ale uvědomil své chyby a přestal psát proti Sovětskému svazu.*¹⁹

Belgovský měl v ruské emigrantské komunitě reputaci zkušeného, vyváženého a velmi schopného novináře, byl ve vedení Svazu ruských spisovatelů a novinářů v Československu. Jeho články s širokou tematikou (od událostí v československém parlamentu po večírky v pražských střediscích ruských emigrantů) se pravidelně objevovaly ve velkých emigrantských periodikách, zejména v berlínských novinách *Rul* (Kormidlo) a řížském *Segodnja* (Dnes). Neutrální tón autor porušoval skutečně jen zřídka a v roce 1945, když po něm chtěl vyšetřovatel Smerše, aby zmínil konkrétní protisovětský článek, odpověděl: *V roce 1932 jsem napsal jeden článek protisovětského obsahu do časopisu „Ruský sokolský věstník“²⁰, v němž jsem kritizoval korespondenci, která se objevila v sovětských novinách o pražském sokolském sletu v roce 1932.*²¹

K sokolské organizaci měl Belgovský dlouholetý vztah: vstoupil do ní v Praze v roce 1923 a v letech 1926 až 1939, kdy Sokol fakticky přestal existovat, byl členem vedení Ruského sokolského svazu v zahraničí a vedoucím jeho tiskového oddělení. Právě z této pozice byl svého času pobouřen reakcí moskevské *Pravdy* na Všesokolský slet v roce 1932. Hlavní sovětský komunistický deník v reportáži z 18. července 1932 o něm totiž napsal: *Ten, kdo na vlastní oči pozoroval tak zvané „sokolské“ slavnosti v Praze, se mohl přesvědčit o tom, že tato oslava nebyla tělocvičnou událostí, ale politickou demonstrací interventů. [...] Tato pochodující masa „sokolů“ neměla vzhled lidí fyzicky zdravých a zapojených do tělesných cvičení. Pod zvuky pochodové hudby belhaly se shromážděné osoby z celého světa, nahrblé, křivonohé, hrbaté. Převládali lidé postaršího věku. [...] Jako ryba ve vodě se cítili petljurovci a bělogvarděžští emigranti. Ti byli poctěni setkáním s prezidentem Masarykem, byli také na návštěvě u ministra zahraničních věcí Dra E. Beneše. Pracující lid reagoval na celý tento pochod kontrarevolucionářů a bělogvardějců protestními akcemi.*

Konstantin Belgovský v roce 1933

Foto: NA

18 HDA SBU, f. 6, spis 38285, Protokol výslechu K. Belgovského z 29. 7. 1945, l. 15.

19 Tamtéž, l. 16.

20 Časopis vydával Ruský sokolský svaz v zahraničí, vycházel v Praze v letech 1927–1932 a 1937–1938.

21 HDA SBU, f. 6, spis 38285, Protokol výslechu K. Belgovského z 27. 7. 1945, l. 27.

Vedení Ruského sokolského svazu v zahraničí, Belgovský v druhé řadě vpravo

Foto: Russkij sokolskij věstnik

Všude se ničily plakáty sletu. Jen v Praze jich byly zničeny tisíce. Strhávaly se vlastenecké vlajky, byly pokusy vypěšit vlajky rudé (například na Petříně celý den visela rudá vlajka na radnici²²).²³

Tragický konec „kontrarevolučního“ novináře

Konstantinu Belgovskému se dařilo v meziválečném Československu celkem dobře. V tomto smyslu ukázkovou je jedna epizoda z dob Masarykovy Ruské pomocné akce, kdy ministerstvo zahraničních věcí mimo jiné poskytovalo pravidelnou finanční podporu ve formě půjčky ruským spisovatelům a novinářům – do té doby, než bolševická vláda padne a vytvoří se podmínky pro návrat do vlasti a pokračování v práci. Do dějin této akce Belgovský může být zapsán díky tomu, že byl jedním ze dvou ruských spisovatelů, kteří peníze vraceli, a jediným, kdo půjčku státu vrátil v plné výši.²⁴

Dne 22. ledna 1938 bylo Konstantinu a Heleně Belgovským uděleno československé státní občanství a domovské právo pražské. Proč s rozhodnutím o podání žádosti tak dlouho váhali a dozrálo teprve v roce 1936, můžeme pouze spekulovat. V průběhu dalších dvou let se Konstantin se svou ženou rozešel. Na konci války se Helena, rozená Chodorovičová, provdala za Vasilije Vereščagina, syna stejnojmenného známého ruského malíře, a odstěhovala se s ním do Karlových Varů. Do konce života raději o svém prvním manželství nikomu nevyprávěla.²⁵

Nezmínil se o něm ani Belgovský, když byl 13. června 1945 zadržen příslušníky Smerš ve svém pražském bytě v Bělehradské ulici č. 22.

²² Belgovský sice ponechal citovaný fragment ohledně vyvěšení rudé vlajky na neexistující radnici bez komentáře, tento fakt měl ale zřejmě zdůraznit dezinformační charakter zprávy.

²³ K[onstantin] B[elgovský]: Planětarnaja lož o sletu. *Russkij sokolskij věstnik*, 1932, roč. 6, č. 4–5 (34–35), s. 9.

²⁴ *Archiv MZV*, f. Ruská pomocná akce, k. 350–353, inv. č. 216, Spolky cizí v ČSR, Spolek ruských spisovatelů a žurnalistů. Zprávy o stavu pokladny z různých let.

²⁵ Podle údajů odbornice na historii ruské meziválečné emigrace v Československu Anastasie Kopřivové se Helena Vereščaginová brzy po smrti manžela v roce 1981 přestěhovala do domova důchodců v Nejdku, kde po několika letech zemřela.

Vila za ostnatým drátem

Největší dojem na obyvatelstvo Vídně a okolí udělal po skončení druhé světové války velkorysý Stalinův dar, který zachránil rakouské hlavní město před hladem: od 1. června do 31. srpna 1945 sem bylo ze Sovětského svazu dopraveno 59 993 tun potravin a 2714 tun masa. První poválečný rok tak i celý Baden bei Wien přežíval díky „kuchyni“ velitelství Střední skupiny vojsk. Obyvatele Dolního Rakouska dostávali nejen oficiální Konjew-Spende (Koněvův dar) ve formě potravinových balíčků, ale přímo se i stravovali při polních kuchyních nebo vařili ze zbytků potravin nalezených mezi odpadky.

Současně s materiální pomocí ale přinesla Rudá armáda do Rakouska i nový pořádek. Po obsazení jednotlivých budov v centru Badenu doslova „vyřízla“ z města velký blok obehnaný dřevěným plotem s věžemi, na kterých stáli vojáci se samopaly. Brána do místa, co připomínalo koncentrační tábory z nedávných válečných dob, se stala symbolem strachu a teroru: téměř nikdo z civilistů, kteří do ní vstoupili, se nevrátil zpět.

Za bránou, v domě Nicoladonihovi (Schimmergasse č. 17) se usídlila centrála NKVD a cesta ven pro většinu vedla jen po železniční trati daleko na východ. Podrobných informací o existenci tohoto zařízení je dosud jen minimum. A málo je i neoficiálních zmínek, k dispozici jsou jen svědectví přeživších obětí. *Vily oplocené ostnatým drátem v dolnorakouském lázeňském městě jsou jen jednou z mnoha ruských věznic na rakouské půdě*, otiskl *Die Wochen-Presse* 22. 10. 1955 vzpomínky rakouského fašisty, později konzervativního politického publicisty Dr. Raphaela Spanna (1909–1983), zatčeného sovětskými důstojníky v St. Pöltnu v roce 1948 a v roce 1955 popuštěného ze sovětského Gulagu. *Ve všech okresních soudech ruské zóny, v každém velitelském středisku jsou cely pro vězně NKVD. V Sankt Pöltnu, v Neunkirchenu, v Liesingu a Vídni jsou tyto cely přeplněné. Všude je hlad, zima a hrůza. Ale z těchto věznic vás můžou propustit. Z Badenu není úniku.*

Okno bývalé vězeňské cely v jedné z vil v Badenu po odchodu sovětské armády, 50. léta
Foto: Rollettmuseum

Dům Nicoladonihovi v Badenu u Vídně po rekonstrukci, 50. léta

Foto: Rollettmuseum

Dům Nicoladonihovi byl po odchodu Sovětské armády v roce 1955 opraven, stejně jako ostatní vily, kde byli vězni drženi. Říkalo se, že na zadním dvorku se konaly popravy, ale pozůstatky jejich obětí nebyly nalezeny. Jen v říjnu 1955 na zahradě penzionu Silvana, v němž se nacházela vojenská nemocnice, byl objeven masový hrob s ostatky 150 osob. Jejich slavnostní pohřeb na vojenském hřbitově se konal 17. prosince 1957 za účasti sovětského velvyslance. Nikde ale není vysvětleno, zda šlo o příslušníky armády a proč nemají místo posledního odpočinku mezi ostatními vojáky.

Neexistuje zatím žádná odborná studie o tom, kolik občanů Rakouska, Maďarska a Československa společně s trestně stíhanými sovětskými vojáky prošlo ve skutečnosti bránou „domu hrůzy“: původní dokumenty jsou patrně uloženy v nepřístupném archivu Federální služby bezpečnosti Ruské federace.

Na takzvaném „ruském“ hřbitově v Badenu u Vídně bylo za 10 let působení velitelstva Střední skupiny vojsk v Rakousku pohřbeno několik set příslušníků Sovětské armády a členů jejich rodin. Těla vězňů ale byla pohřbívána v lese na neoznačených místech za městem. Kolik takových hrobů po sobě NKVD v okolí Badenu nechal, zatím nikdo nezjistil.

Pobyt Sovětské armády v Badenu u Vídně v průběhu let 1945–1955 dokumentuje sbírka fotografií místního Rollettusea, které nám tyto materiály laskavě poskytlo k otištění.

Zdroje: MAUER, Rudolf: *Befreiung? – Befreiung! Baden 1945–1955* a MASCHER-PICHLER, Heidi Angelika: *Baden bei Wien zur sowjetischen Besatzungszeit 1945–1955 mit besonderer Berücksichtigung der ersten beiden Besatzungsjahre und des Jahres 1955* (Dissertation). Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät, Universität Wien, Wienersdorf 2009

Oficiálně zatčen a obviněn byl ale až po měsíci ve vězení na základě vlastních výpovědí. Přirozeně, za největší prohřešek proti sovětské moci byla označena jeho spolupráce s „protisovětskými buržoazními médii“. O tom vypovídá i záznam jednoho z výsledků, tehdy již fyzicky a psychicky zlomeného Belgovského:

Otázka: Jak dlouho jste spolupracoval s agenturou Centropress?

Odpověď: V agentuře Centropress jsem pracoval od konce roku 1923 do června 1945, do okamžiku zatčení [...], tj. zhruba 22 let.

Otázka: A celou tuto dobu jste promlouval Sovětský svaz?

Odpověď: Ano, jen občas se měnilo množství antisovětské propagandy, s ohledem na vládní politiku Československa, prováděnou vůči Sovětskému svazu.²⁶

Nelze vyloučit, že už v době, kdy se konal pětihodinový výslech z 20. července 1945, trpěl Belgovský střevními bolestmi a žádal o lékařskou pomoc. V této výpovědi neřekl nic nového, ale z nějakého důvodu bylo zrovna v tento den ukončeno předběžné vyšetřování a vydáno Rozhodnutí pro přijetí případu ke zpracování. Belgovský byl obviněn z trestných činů podle článků 58-2 a 58-11 trestního zákoníku Ruské sovětské federativní svazové republiky (RSFSR), stručně – z organizace kontrarevolučních zločinů, jejichž cílem je invaze do Sovětského svazu a uchopení moci.

Obžalován byl 1. srpna 1945, svou vinu uznal. Ve stejný den vězeňský lékař konečně potvrdil, že trpí „proktolitidou“²⁷, a poslal ho do vojenské nemocnice č. 5229 ve městě Meidling.

Jenže místo toho byl přepraven do polní věznice Smerš Střední skupiny vojsk v Badenu u Vídně.

Toto zařízení je zatím pro badatele velkou záhadou: ruští historikové, kteří mají k archivním zdrojům blíž, se o zahraniční věznice sovětských represivních orgánů nikdy moc nezajímali, protože drtivou většinu jejich vězňů tvořili cizí statní příslušníci. Jejich rakouští kolegové disponují jen vzpomínkami pamětníků a k informacím z archivu Federální služby bezpečnosti (FSB) v Moskvě přístup nemají. Situaci Konstantina Belgovského do Badenu tak můžeme alespoň částečně rekonstruovat za pomoci vzpomínek rakouského politika Ferdinanda Rieflera (1897–1975), který byl zatčen v srpnu 1946 a odsouzen ke čtyřem letům nucených prací: *V Badenu u Vídně jsme na několik minut zastavili před lázeňským hotelem Peterhof, kde sídlil se svým štábem velící generál. Po návratu mne major doprovodil průchodem z ostnatého drátu k oplocené vile, před kterou jsme se zastavili. Dva ozbrojení vojáci mne převzali a odvedli do přístavku, do místnosti s jedním stolem a jednou židlí. Řadový voják zapsal na papír moje jméno a osobní údaje a odebral mi věci: aktovku, peněženku, hodinky, snubní prsten, pouzdro na cigarety a zapalovač. Potom mne doprovodili do sklepa, kde byla jen kamna a starý páchnoucí kýbl.*

Podle vzpomínek dalších vězňů se cely nacházely nejen ve sklepech, ale i v obytných místnostech rozdělených příčkami, kde na stropě bylo vidět fragmenty štukové výzdoby. *Jednou za den nám bylo povoleno jít na několik minut ven,* píše Riefler. *Zbytek dne jsme*

pobíhali sem tam jak našťavaná zvířata v kleci, abychom se unavili, protože jsme potřebovali usnout, oblečení, na tvrdé podlaze.²⁸

V jedné z takových cel na špinavé podlaze strávil celý měsíc pomalu umírající Konstantin Belgovský. Jen několik metrů od něj za oknem v ulici proudil obyčejný život města Baden.

Copak se mu tehdy asi honilo hlavou? Možná, že vzpomínal na to, co se nedostalo na stránky protokolů. Na kyjevský dům svých rodičů s velkou dřevěnou verandou a zahradou, kde o prázdninách ve stínu jabloní jako student gymnázia hlтал romány Fenimorea Coopera. Nebo na svou sestru Valentinu, která v roce 1933 po otcově smrti prodala dům i s rodinnou knihovnou a díky tomu se odstěhovala za bratrem do Československa. Poslední zprávu od ní dostal Konstantin někdy před rokem 1939 z Lučence na Slovensku, kde bydlela s manželem, inženýrem Vladimírem Heppnerem.

Ráno 11. září 1945 dozorcí polní věznice Smerš Střední skupiny vojsk SSSR v Badenu u Vídně Lazebnikov nahlásil náčelníkovi úmrtí Konstantina Belgovského. Jeho tělo bylo ještě tentýž den pohřbeno na neoznačeném místě v lese osm kilometrů na východ od okraje města Baden.²⁹ Konstantin Belgovský nikdy nebyl politicky významnou osobností, nicméně jeho každodenní rutinní práce v průběhu více než 20 let značně přispívala k vytvoření renomé Československa ve světě. Protože před zatčením zůstal sám, o jeho osud se nikdo dlouho nezajímal. Díky zpřístupnění části bývalých archivů KGB se nyní můžeme dozvědět i o tragickém konci tohoto novináře.

26 HDA SBU, f. 6, spis 38285, Protokol výslechu K. Belgovského z 27. 7. 1945, l. 25.

27 Velmi abstraktní diagnóza, spíše symptom jiné neznámé nemoci nebo následek úrazu, hlavním projevem je rektální krvácení.

28 MAUER, Rudolf: *Befreiung? – Befreiung! Baden 1945–1955* (Katalogblätter des RollettMuseums Baden, Nr. 55). RollettMuseums, Baden 2005, s. 82.

29 HDA SBU, f. 6, spis 38285, Záznam o úmrtí K. Belgovského z 11. 9. 1945, l. 42.